

פרשת תולדות – שישי

(כח) וַיִּתֵּן לֹדֹה הָאֱלֹהִים מַטְלֵה הַשָּׁמַיִם וּמַשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירֵשׁ:

כח ויתן לֹדֹה, יי, מטלֵה דשמיא, ומטובא דארעא וסגיות עבור, וחרמר.

רש"י א ויתן לֹדֹה. יתן ויחזור ויתן. ולפי פשוטו מוסב לענין הראשון ראה ריח בני שנתי לו הקדוש ברוך הוא כריח שדה וגו' ועוד יתן לֹדֹה מטל השמים וגו': מטל השמים. כמשמעו ומדרשי אגדה יש להרבה פנים: האלהים: מהו האלהים בדין אם ראוי לֹדֹה יתן לֹדֹה ואם לאו לא יתן לֹדֹה אבל לעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך בין צדיק בין רשע יתן לֹדֹה וממנו למד שלמה כשעשה הבית סדר תפלתו ישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו הדין לא יקרא עליך תגר לפיכך ונתת לאיש כדרכיו אשר תדע את לבבו אבל נכרי מחוסר אמונה לפיכך אמר ואתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי בין ראוי בין שאינו ראוי תן לו כדי שלא יקרא עליך תגר. ברש"י ישן מדויק

(כט) יַעֲבֹדְךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחוּ (וַיִּשְׁתַּחוּ) לֹדֹה לְאֻמִּים הָיָה גִבּוּר לְאַחִיד וַיִּשְׁתַּחוּ לֹדֹה בְּגֵן אֲמֹךְ אַרְרִיךְ אֲרוּר וּמִבְּרִיךְ בְּרוּךְ:

כט יפלחונך עממין, וישתעבדן לֹדֹה מלכון הוי רב לאחיה, ויסגדון לֹדֹה בני אמוך; ליטך יהון ליטין, ובכריךך יהון בריכין.

רש"י א בני אמוך. ויעקב אמר ליהודה בני אביך לפי שהיו לו בנים מכמה אמהות וכאן שלא נשא אלא אשה אחת אמר בני אמוך: ארריך ארויר ומבכריך ברוך. ובכלעם הוא אומר מבכריך ברוך וארריך ארויר הצדיקים תחלתם יסורים וסופן שלווה ואורריהם ומצעריהם קודמים למבכריהם לפיכך יצחק הקדים קללת אוררים לברכת מברכים והרשעים תחלתן שלווה וסופן יסורין לפיכך בלעם הקדים ברכה לקללה:

(ל) וַיַּעַשׂ גִּם־הוּא מַטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקֻם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנֹו בַעֲבֵר הַבְּרִכָּנִי נִפְשָׁךְ:

ל ויהוה, פד שיצי יצחק לברכא ית יעקוב, והוה ברם מפק נפק יעקוב, מן קדם יצחק אבוהי; ועשו אחוהי, עאל מצדיה.

רש"י א יצא יצא. זה יוצא וזה בא:

לא ועבד אף הוא תבשילין, ואעיל לאבוהי; ואמר לאבוהי, יקום אבא ויכול מצידא דבריה בדיל, דתברכנני נפשך.

(לב) וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי־ אַתָּה וַיֹּאמֶר אֲנִי בְנֶךָ בְּכֹרֶךָ עֵשָׂו:

לב ואמר ליה יצחק אבוהי, מאן את; ואמר, אנא בךך בכרך עשו.

רש"י א ויחרד. כתרגומו ותה לשון תימה. ומדרשו ראה גיהנם פתוחה מתחתיו: מי איפוא. לשון לעצמו משמש עם כמה דברים. דבר אחר איפוא איה פה מי הוא ואיפה הוא הצד ציד: ואכל מכל. מכל טעמים שבקשתי לטעום טעמתי בו: גם ברוך יהיה. שלא תאמר אלולי שרמה יעקב לאביו לא נטל את הברכות לךך הסכים וברכו מדעתו:

(לד) בְּשִׁמְעַע עֵשָׂו אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיַּעַק עֲצָקָה גְּדֻלָּה וּמְרָה עַד־מָאד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרִכְנִי גִם־אֲנִי אָבִי:

לד פד שמע עשו, ית פתגמי אבוהי, וצוח צוחא, רבא ומריא עד לחדא; ואמר לאבוהי, בריכני אף לי אבא.

(לה) וַיֹּאמֶר בֹּא אַחִיד בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרִכְתָּךְ:

לה ואמר, עאל אחיד בחרכמך; וקביל, ברכתך.

רש"י א במרמה. בחרכמה:

(לו) וַיֹּאמֶר הָכִי קְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבנִי זֶה פַעַמִּים אֶת־בְּכֹרְתִי לָקַח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח בְּרִכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־ אֲצַלֶּתִּי לִי בְּרִכָּה:

לו ואמר יאות קרא שמיא יעקוב, וחרכמני דגן תרתין זמנין ית בכירותי נסיב, והא כען קביל ברכתי; ואמר, הלא שבקת לי ברכא.

רש"י א הכי קרא שמו. לשון תימה הוא כמו הכי אחי אתה שמא לךך נקרא שמו יעקב על שם סופו שהוא עתיד לעקבני. תנחומא למה חרד יצחק אמר שמא עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים. אמר לו אביו מה עשה לך אמר לו את בכרתי לקח אמר בכך הייתי מצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין עכשיו לבכור ברכתי גם ברוך יהיה: ויעקבני. כתרגומו וככמני ארבני. וארב וכמן. ויש מתרגמין וחרכמני נתחכם לי: אצלתי. לשון הפרשה כמו ויאצל:

(לז) וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן גִּבּוּר שְׁמִיתִי לָךְ וְאַתָּה־כָּל־ אַחִיו נָתַתִּי לוֹ לַעֲבָדִים וְדָגָן וְתִירֵשׁ סִמְכִיתִיו וְלִכְּה אֶפּוּא מֶה אַעֲשֶׂה בְּנִי:

לז ואתיב יצחק ואמר לעשו, הא רב שויתיה עלוך וית פל אחוהי יהבית ליה לעבדין, ובכבור סעדיתי; ולך כען, מא אעביד ברי.

רש"י א הן גביר. ברכה זו שביעית היא והוא עושה אותה ראשונה אלא אמר לו מה תועלת לך בברכה אם תקנה נכסים שלו הם שהרי גביר שמתיו לך ומה שקנה עבד קנה רבו: ולכה אפוא מה אעשה בני. איה איפא אבקש מה לעשות לך:

(לח) וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־אָבִיו הַבְּרָכָה אַחַת הוּא־לָךְ אָבִי בְּרִכְנִי גִם־אֲנִי אָבִי וַיֵּשֶׂא עֵשָׂו קִלּוֹ וַיִּבֹךְ:

לח ואמר עשו לאבוהי, הברכתא חדא היא לך אבא בריכני אף לי, אבא; וארים עשו קליה, ובכא.

רש"י א הברכה אחת. ה"א זו משמשת לשון תימה כמו הבמחנים. השמנה היא. הכמות נבל:

(לט) וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מַשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבְּךָ וּמַטְלֵה הַשָּׁמַיִם מֵעַל:

לט ואתיב יצחק אבוהי, ואמר ליה: הא מטובא דארעא, יהי מושבך, ומטלֵה דשמיא, מלעילא.

רש"י א משמני הארץ וגו'. זו איטליא"ה של יון:

(מ) וְעַל־חֲרָבְךָ תַּחֲיָה וְאַתָּה אַחִיד תַּעֲבֹד וְהָיָה כְּאִשֶּׁר תִּרְדּוּ וּפְרֻקָתָ עָלֹו מֵעַל צִיָּאָרְךָ:

מ ועל חרבך תחיה ואת אחיד תעבד והיה כאשר תרדו ופרקת עלו מעל ציארך.

רש"י א ועל חרבך. כמו בחרבך יש על שהוא במקום אות ב' כמו עמדתם על חרבכם בחרבכם. על צבאתם בצבאתם: והיה כאשר תרד. לשון צער כמו אריר בשיחי כלומר כשיעברו ישראל על התורה ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל ופרקת עלו וגו':

(מא) וַיִּשְׁמֹעַ עֵשָׂו אֶת־יַעֲקֹב עַל־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלִבּוֹ יִקְרָבוּ יָמֵי אָבִל אָבִי וְאַחֲרָהָ אֶת־יַעֲקֹב אָחִי:

מא ונטר עשו, דכבו ליעקוב, על ברכתא, דברכיה אבוהי; ואמר עשו בלביה, יקרבוני יומי אבליה דאבא, ואקטול, ית יעקוב אחי.

רש"י א יקרבוני ימי אבל אבי. כמשמעו שלא אצער את אבא ומדרש אגדה לכמה פנים יש:

(מב) וַיַּגֵּד לְרִבְקָה אֶת־דְּבָרֵי עֵשָׂו בְּנֶה הַגָּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לַיעֲקֹב בְּנֶה הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֹשֶׂה אַחִיד מִתְנַתֵּם לָךְ לְהַרְגָּה:

מב ואתחוא לרבקה, ית פתגמי עשו ברה רבא; ושלחת וקרת ליעקוב, ברה זעירא, ואמרת ליה, הא עשו אחיד כמין לך למקטלך.

רש"י א ויגד לרבקה. ברוח הקדש הגד לה מה שעשו מהרהר בלבו: מתנחם לך. נחם על האחיה לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך. ומדרש אגדה כבר אתה מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומים ולפי פשוטו לשון תנחומים מתנחם הוא על הברכות בהריגתך:

(מג) וַתֹּאמֶר רִבְקָה אֶל־יִצְחָק קִצְתִּי בַחַי מִפְּנֵי בָנוֹת חַת אִם־לָקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת־חַת כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים:

מג ואמרת רבקה, ליצחקי, עקית בחיי, מן קדם בנת חתאה; אם נסיב יעקוב אתתא מבנות חתאה כאלה, מבנות ארעא למא לי, חיין.

(מד) וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיַּצְוֵהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת בְּנֵעָן:

מד ויקרא יצחק ליעקוב, ובריך יתיה; ופקדיה ואמר ליה, לא תסב אתתא מבנות בנען.

(מז) קוֹם לָךְ פְּדָנָה אַרְם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אֲמֹךְ וְקַח־לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֹן אַחִי אֲמֹךְ:

מז קום איזיל לפדן דארם, לבית בתואל אבוהא דאמוך; וסב לך מתמן אתתא, מבנות לבן אחיהא דאמוך.

רש"י א פדנה. כמו לפדן: ביתה בתואל. כל תבה שצרכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה:

(מז) וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וַיְבָרֶךְ וַיִּרְבֶּה וְהָיִיתָ לְקַהֵל עַמִּים:

מז ואל שדי יברך אתך ובריך וירבך ויהיית לקהל עמים:

רש"י א את ברכת אברהם. שאמר לו ואעשך לגוי גדול והתברכו בנרעך. יהיו אותן ברכות האמורות לך (בשבילך) ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך: